

Mito at Disimpormasyon: Ang Resureksyon ng mga Marcos*

Ramon Guillermo
Center for International Studies
Unibersidad ng Pilipinas Diliman

Bakit nabubuhay muli sa ating panahon ang mga naghihingalo nang mito ng mga Marcos?

Hindi ko rito tatanggihan na may mga tapat na naniniwala at sumasapampalataya sa mga Marcos sa loob ng mahigit tatlong dekada mula 1986. May mga tunay talagang *diehard* na loyalista. May mga totoong naniniwala sa mito ng Apo. Maaaring aktibong kasapi sila ng mga pormal na samahan ng mga loyalista o maaaring maging mga higit na pasibong tagahanga lamang ni Marcos. Minsan ay maaaring nanay o tatay mo sila o mga tito o tita o iba pang kamag-anak o malapit na kaibigan na makakatalo mo sa mga pagsasalo-salo ng pamilya.

Karaniwang may totoong karanasan pa sila ng panahon ni Marcos. Ang marami sa kanila ay mga mga edad na lampas singkwenta na ngayon. Naaalala nila ang panahon ni Marcos bilang panahon ng kaayusan, kapayapaan, kaunlaran, at kasaganahan. Tumatanda at paretiro na ang maraming kabilang sa henerasyong ito na may nostalgia para sa mga biyaya at kaginhawahan ng "Gintong Panahon" ng Batas Militar.

Kung gayon, paano ipapaliwanag ang penomenong nakikita ngayon na tila pagpapanibagong buhay ng mga mito ng mga Marcos sa higit na malawak na madla? Lampas sa mga *diehard* na loyalista? Maaari pa ngang may mga kabataan, na hindi kailanman umawit sa paaralan ng "Bagong Lipunan," kumain ng Nutribun o nakapanood ng Voltes V, na ngayon ay nakakadama ng nostalgia para sa isang panahong hindi nila kailanman naranasan.

Paano ipapaliwanag ang ganitong penomeno?

Kung "rebisyonismong pangkasaysayan" ang usapin, ang talagang dapat pagtutuunan ay hindi ang dati nang namayapang si Ferdinand Marcos, kundi si Bongbong Marcos at ang kanyang nanay at mga kapatid. Sa madaling salita, nakaugat ang lahat nito sa kanilang marubdob na hangaring mag-"Balik Malakanyang." Masasabing may iba't ibang yugto na itong pinagdaanan mula nang bumalik si Bongbong sa Pilipinas noong 1991. Mula noon, hakbang-hakbang na ang kanilang pag-usad tungo sa Malakanyang. 2009 nang nanalo si Bongbong sa pagka-senador. 2016 nang muntik nanalo bilang Bise-Presidente, at nitong darating na halalan sa 2022 ay tiyak na tatakbo siya muli.

* Keynote Speech para sa programang "Hindi Bayani si Marcos" ng UP Days of Remembrance to Shine a Light on the Myths and Misinformation on Martial Law and the Marcos regime (20 September 2021).

Para makamit ang layunin nilang pagbabalik-Malakanyang, nagkataon na maliban sa tradisyonal na media, ay may mga makabago nang teknolohikal na sandata na wala pa noong panahon ng diktadura. Magagamit ang mga ito para sa higit na mabisa at malawakang manipulasyon ng pampublikong opinyon at sistematikong pagpapakalat ng disimpormasyon. Layunin nito ang pagbibigay-buhay muli o resureksyon ng lumang mga mito.

Ang ang pagkakaiba ng mito at disimpormasyon?

Ang mito ay ang naratibo na ginagamit sa pagpapakahulugan ng mga indibidwal o mga kolektibo sa kanilang daigdig. Dahil kailangan ng tao ng kahulugan, hindi maiiwasan ang mito sa buhay ng tao. Kasama na rito ang mga mitong pulitikal. Maraming mga mitong pulitikal na nilikha noong panahon ng diktadura ni Marcos. Ilan sa mga ito ay maibubuod sa mga pananalitang "This Nation will be Great Again," "Sa ikauunlad ng bayan, disiplina ang kailangan," "The True, the Good, and the Beautiful," at marami pang iba. Hindi madaling gumuho ang paniniwala ng tao sa mga mito kaharap ng alinmang katotohanan na maaaring kumontra rito. Ito'y sapagkat ang mito mismo ang nagtatakda ng guhit sa pagitan ng katotohanan at ng kasinungalingan. Hindi ito purong kasinungalingan. Ito'y sabay na bumubulag at nagbibigay-liwanag.

Gayumpaman, sa ilang pambihirang pagkakataon, may mga pangyayari o karanasan na maaaring makapagpahina ng kapit ng isang partikular na mito sa kamalayan. Maaalala ang mga *exposé* ng independyenteng media noong panahon ni Marcos na naglantad ng mga katotohanan nilang pilit itinatago. Parang biglaang paghasik ang mga ito ng liwanag na naghawan ng bagong mga landas papalabas ng isang madilim na panahon. Sinasabing nakapagpapalaya ang katotohanan, ngunit maaaring kahit ang simpleng impormasyon lamang ay nakapagpapalaya rin.

Dulot ng paghina ng mga pampulitikang mito ng mga Marcos pagkaraan ng 1986, ang naging pangunahing target ng modernong pabrika ng disimpormasyon ng mga Marcos ay ang pagpapasinungaling sa mga lumaganap na katotohanan pagkaraan ng Pag-aalsa sa EDSA, partikular hinggil sa malalang korupsiyon at kriminalidad sa panahon ng mga Marcos. Inaasahan nila na ang kanilang opensibang pang-disimpormasyon ay makapagpapalakas at makapagpakintab muli sa mito ni Marcos at maaaring makapagbigay ng bagong buhay dito. Ang disimpormasyon ay parang *virus* na nakapagbubuhay-muli sa mito na tila nagiging anyong *zombie*. Kung tama ang pagkakatatimpla nito ay maaaring ma-*recycle* pa nga ni Bongbong bilang kapital sa kanilang kampanyang "Balik Malakanyang." Halos wala itong pinagkaiba sa karaniwang mga kampanyang pampulitika ng alinmang maperang pulitiko o dinastiyang pampulitika sa Pilipinas. Ngunit ginagawa ito ng pamilyang Marcos nang tuloy-tuloy at walang patid at walang maituturing na takdang "campaign period."

Ang nasa likod ng kampanyang disimpormasyon para sa pagpapalakas muli ng mito ng mga Marcos ay ang bilyon-bilyong dolyares na ninakaw nila mula sa kabang-yaman ng bansa. Sa madaling salita, pera ang nasa likod ng sapilitang resureksyon ng kanilang mito. Nagbubuhos sila ng pera sa mga advertising agency at PR firm na gumagawa ng mga istrategiya ng *branding*

at *re-branding*. Naliligo sa pera ang mga mersenaryong ito kahit pa kailangang baluktutin ang kasaysayan at gawing totoo ang mga kasinungalingan basta tama ang kabayaran. Trabaho lang naman ito. Kumokonsulta at nag-eempleyo ang mga Marcos sa mga eksperto sa manipulasyon ng pampublikong opinyon at mga lihim na operatiba ng digital na disimpormasyon sa social media tulad ng Cambridge Analytica.

Ang kalaban dito ay pera at korupsiyon. Pera itong ninakaw sa bayan na hindi na ibinalik. Ang kalaban ng makatotohanang kasaysayan ay ang pera na tila hindi maubos-ubos na ibinubuhos para malinis at mabura ang mga kasalanan ng mga Marcos sa mga pahina ng kasaysayan. Sa pamamagitan ng pera ay pilit pinapalitan ang kasaysayan ng mga *fairy tale*. Diumano ay "Marcos was the best Philippine President ever!" Mahirap itong kalabanin ng mga manakanang reaktibong artikulo sa mga pahayagan. Mahirap din itong kalabanin ng mga akademikong sulatin na limitado ang sirkulasyon.

Ang mas posible sanang epektibong pangontra dito ay ang pambansang sistemang pang-edukasyon. Makikita ang isang matagumpay na halimbawa nito sa sistematikong pagtuturo sa Germany ng mga krimen ng mga Nazi mula elementarya hanggang hayskul. Ngunit sa Pilipinas ay walang malinaw na direksyon ang mga materyales na ginagamit sa pagtuturo. Hindi iilan ang mga teksbuk na malabnaw o positibo ang paglalarawan sa Batas Militar. Hindi rin iilan ang mga guro at mga administrador ng mga paaralan na sumasang-ayon mismo sa ganitong mga paglalarawan. Dito, pati ang guro ay kailangang maturuan.

Sa katunayan, ang mas importante at mas mabisang programang pang-edukasyon na maisusulong sana ay ang pagtuturo ng mga kasalanan ng pamilyang Marcos sa konteksto ng mas malawakang proyekto ng pagtuturo ng pagpapahalaga sa karapatang pantao, mga kalayaang demokratiko, at pagtanggì sa anumang pasistang diktadura. Hindi ito dapat nakatuon lamang sa pagtitiyak na hindi mananalò sa elekyon ang isang partikular na dinastiya, kahit pa bukod-tanging marumi katulad ng mga Marcos, kundi dapat nakadirekta ito laban sa mismong sistema ng pampulitikang dinastiya na umiiral sa ating lipunan.

Hindi dapat nakatuon ang ganitong edukasyon sa paghuhubog lamang ng mga matatalinong botante na limitado ang aktibong paglahok sa pulitika sa panahon lamang ng mga eleksyon kundi nakatuon dapat sa paghuhubog ng kritikal na mamamayan na aktibong nagmamalasakit at kumikilos para sa kanilang bayan sa lahat ng pagkakataon.

Sa ngayon ay sa labas ng apat na sulok lamang ng silid-aralan ito natutunan ng kabataan.

Gayumpaman ay totoo na hindi garantiya ang nabanggit na mga reporma ng ating sistemang pang-edukasyon. Ngunit kapag hindi naiwasto ang direksyon ng edukasyon ng kabataan ay lalong hindi mapipigilan ang panunumbalik ng mga Marcos at ng mga katulad nila, hindi mababago ang tuloy-tuloy na nakasasakal na paghahari ng mga pampulitikang dinastiya sa ating bansa, at hindi mapipigilan ang nakaambang pag-uulit muli ng mga madudugong pasistang diktadura sa ating panahon at sa hinaharap.